

KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN İSTİHDAM VE ÜCRETLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Öğr. Gör. Dr. Nurettin ÖZTÜRK
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Çaycuma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ÖZET

19. yüzyılın sonunda gerçekleşen birinci küreselleşme döneminde emek yeni kıtalara doğru sınırsız bir hareket özgürlüğüne sahipken, 20. yüzyılın sonunda yaşadığımız ikinci küreselleşme döneminde emeğin hareket özgürlüğü sınırlanmıştır. Bu ikinci küreselleşme döneminde emek yüksek vasıflı olan ve bir vasfa sahip olmayanlar olmak üzere iki kutba ayrılmış, birinciler dünyanın değişik bölgelerine serbestçe gidebilme özgürlüğüne kavuşurken ikinciler kendi yurtlarında kalmak zorunda bırakılmışlardır. Ayrıca birinci gruba dahil olanlar çok yüksek ücretler alarak ödüllendirilirken ikinciler dünyanın diğer bölgelerindeki düşük ücretli işçilerle rekabet ettirilerek ücretleri daha da gerilemiştir. Esnekleştirme adı altında emek piyasası kısmen kuralsızlaşmış, devletin emeği koruma işlevi de kısmen ortadan kalkmıştır. İkinci küreselleşme ile birlikte hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde vasıflı ve vasıfsız emek ücretlerinde kutuplaşmalar yaşanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Küreselleşme, Emeğin küreselleşmesi, Küreselleşme ve Ücretler, Teknoloji ve İstihdam

1. GİRİŞ

İkinci bir küreselleşme döneminde yaşıyoruz. Birincisi 19. yüzyıl sonunda gerçekleşmiş, buhar makinesinin keşfi ve onun sanayiye ve ulaştırma sektörüne uygulanması ile dünya çapında bir devrim yaşanmıştı. Ayrıca telefonun icadı, ABD ile Avrupa arasında denizaltı telgraf hatlarının döşenmesi, buharlı makinelerin demiryollarında ve deniz taşımacılığında kullanılmaya başlanması hızlı ve geri dönülemez bir dönem başlatmıştı. Bu dönemde sermaye yeni kar arayışları ile dünya çapında büyük bir hareketlilik kazanmıştı. Emek de tıpkı sermaye gibi dünya çapında hareketli olup dünyanın her tarafına rahatça gidebilme özgürlüğüne sahipti. Milyonlarca insan göçlerle Yeni Kıta'ya ve diğer gelişmiş ülkelere gitmiş ve bu ülkeleri şekillendirmişlerdi.

Bugün yaşanan ise ikinci bir küreselleşme dönemidir. Özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde bilgisayar ve enformasyon teknolojilerindeki hızlı gelişme ile ulaştırma ve haberleşme maliyetlerinin çok düşük düzeylere inmesi, bu çağın küreselleşmesini hazırlayan temel etkenler olmuştur.

Ancak birinci küreselleşme döneminden tek farklı olan nokta, emeğin hareketliliğinin artan oranda sınırlanması ve gittikçe ulusal sınırlar içerisinde

kalmaya mahkum olmasıdır. Vasıfsız emeğin geçmişte olduğu gibi dünya çapında hareketliliği söz konusu değildir. Ancak vasıflı emek dünya çapında hala hareketliliğe sahip olup vasıfsız emekle aralarındaki eşitsizlik bu yüzden artmaktadır.

Bu çalışma geçmişten günümüze emek piyasalarının geçirdiği değişimi, ücretlerde dünya çapında yaşanan eşitsizliği, vasıflı-vasıfsız emeğin karşılaşmasını ve sermaye karşısında emeğin durumunu ele almaktadır.

2. KÜRESEL GÖÇ VE ULUSLARARASI EMEK PİYASASI

Uluslararası göçten, sık sık yüksek bir küreselleşmenin delili olarak bahsedilir. Fakat tarihi perspektiften ele alındığında bugünün uluslararası göç düzeyi geçmişle karşılaştırıldığında fazla anlamlı değildir; çünkü genel nüfusun bir parçası olarak uluslararası göç, bugün 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarından, hatta 17. ve 18. yüzyıldan çok daha düşüktür. Geçmiş dönemlerdeki göçler modern dünyayı biçimlendirmiş -özellikle Amerika'yı- ve bu günün göçlerinden daha belirleyici olmuştur (Auguste, 1998, 16).

İşgücü hareketliliğinin çok yüksek olduğu geçmiş yüzyıllarda, milyonlarca göçmen eski dünyadan yeni dünyaya göç ederek kendi yollarını çizmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı'ndan 40 yıl öncesi dönemde göç ABD'de, işgücü ihtiyacının %24'ünü karşılıyordu (Rodric, 1997, 35).

Bir anlamda geçmişte "Status of Liberty" (Özgürlükler Bildirgesi) ile uluslararası göçmenlere tanınan özgürlük, bugün yaşadığımız durumla karşılaştırıldığında çok daha geniştir (Krugman, 1995, 35).

Bugün ise emek geçmişle karşılaştırıldığında hareket özgürlüğünü yitmiştir. Yüksek vasıflı emek dünyanın çeşitli bölgelerine hiçbir sınırlama ile karşılaşmadan gidebilirken, vasıfsız emek ulusal sınırlar içinde kalmaya mahkum bırakılmıştır. Geçmiş küreselleşme dönemi ile karşılaştırıldığında ortaya çıkan bu durum yenidir.

Emeğe ulusal sınırların dışına taşma imkanının verilmemesinin anlaşılabilir nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle bu durum gelişmiş ülkelerin hazmedemeyeceği sosyal ve ekonomik gerginliklere yol açmaktadır. Çünkü gelişmiş ülkeler sahip oldukları %10 civarındaki bir işsizliği ortadan kaldıramamaktadırlar. Bu oranın üstünde bir emek fazlasına kapıları açmak bu ülkelerin kaldıramayacağı bir durumdur. Böyle bir gelişme sonucu gelecekte emeğin gittikçe artan oranda ulusal olacağı anlaşılmaktadır (Boratav, 1997, 30).

19. yüzyılın sonunda öncü sosyalistlerin ortaya attığı, "İşçilerin vatani yoktur" sloganı bugün tersine dönmüştür. İşçiler ulusal olmak zorunda bırakılmakta, sermaye ise vatansızlaşmaktadır.

Küreselleşme, farklı aktör veya özneler açısından eşitsiz şekillerde işleyiş göstermektedir. Gelişmiş ülkelerin işgücü piyasalarına girişte getirdiği engelleyici politikalardan çıkarılabileceği gibi, söz konusu olan işgücünden çok sermayenin küreselleşmesidir. Finansal sermaye, bir ülkeden diğerine hareket

ederek cazip kar oranları ve faaliyet dalları peşinde koşarken; emek daha iyi çalışma koşulları ve yüksek gelirden faydalanmak üzere, böylesi bir özgürlükle göç edememektedir. (Vilas, 1997. 61).

Sermayenin bu derece olağanüstü hareketlilik kazandığı, ticaretin önündeki engellerin tamamen kaldırılma sürecine girdiği bir serbestleşme ortamında, bütün bunların aksine giderek hareketsizleşen ve ulusal sınırlar içerisinde tutulmayla çalışılan öge, emektir.

Diğer önemli bir olay da, kriz anında sermayenin kaçacağı yer bulunmasına karşın emeğin kaçacağı alan yoktur. Örneğin bir kriz anında Türkiye'de oturan birisi gayrimenkullerini satıp servetinin tümünü 15 saniyede Amerika'ya nakledebilir.

Yine, greve gittikleri anda, ya da ücret artışı talep ettikleri anda, isteklerini kabul etmektense Fabrikayı Filipinlere taşımayı daha karlı bir yol olarak tercih eden uluslararası patron karşısında örneğin Meksikalı kadın işçilerin yapabilecekleri fazla bir şey yoktur. Bu kadın işçilerin, küresel hareketliliğe sahip bir sermaye karşısında aynı küresel düzeyde bağlar kurabilmeleri, ancak yüksek vasıf düzeyinde olabilmeleri ile mümkündür (Mutman, 1996, 34).

19. yüzyıl sonlarından başlayarak 20. Yüzyıl boyunca Batıda çalışan insanların mücadeleleri ve Türkiye'de onun yansımaları sonucunda edinilmiş bütün sosyal haklar, küreselleşme ile ortadan kalkmaktadır (Boratav, 1997, 33).

3. TEKNOLOJİK GELİŞME VE İSTİHDAM

Teknolojik gelişmelerin istihdam üzerindeki etkileri iki farklı yönden ele alınmaktadır. Birincisi teknolojinin işsizliği artırdığı savıdır. İkincisi ise teknolojinin yeni iş sahaları açtığı savıdır. Şüphesiz her iki görüşü destekleyen bulgular mevcuttur. Fakat bu iki savın bileşik etkisi, yani hangisinin daha baskın olduğu üzerindeki tartışma sürmektedir.

Endüstrileşmenin başlangıcında buhar gücü ve mekanizasyonun yaptığı etkiye benzer bir etkiyi bugün bilgisayar teknolojisi yapmaktadır. Teknolojik gelişme emeğin çalışma şartları ve yerleri konusunda değişiklikler yapmıştır (Mc Murdy, 1994, 28).

Teknik gelişmeler, özellikle bilgi ve iletişim teknolojisindeki yayılma ve bu gelişmelerin istihdam üzerindeki etkileri, küreselleşme sürecinde istihdam sorununun tartışılmasına yeni boyutlar getirmiştir. Teknolojik gelişmelerin etkileri, iki boyutta karşımıza çıkmaktadır (Ekin, 1996, 122):

İlk olarak, eski tarihlerden bu yana gelen bir korku söz konusudur. Buna göre, *yeni teknolojiler hızla iş fırsatlarını ortadan kaldırmakta ve "çalışmanın sonu"nu getirmektedir.* Özellikle, yeni teknolojik gelişmeler daha yüksek vasıflı emeğe ihtiyaç göstermekte, düşük vasıflı emeğe olan talebi büyük ölçüde düşürmektedir. Genelde bu teknolojik faktör, vasıflı ve vasıfsız işçiler arasındaki ücret farklılıklarının büyümesine ve işsizliğin düşük vasıflı işçiler arasında hızla artışına yol açmaktadır

Teknolojik değişmenin istihdam üzerindeki etkileriyle ilgili ikinci bir boyut ise, *teknoloji-verimlilik ve istihdam ilişkilerinde* karşımıza çıkmaktadır. Bilindięi gibi teknolojik gelişme verimliliği yükseltmekte ve sabit bir üretim seviyesindeki emek talebini azaltmaktadır. Fakat, aynı zamanda bu gelişme maliyetleri düşürmekte ve bu düşme sadece o teknolojinin uygulandığı faaliyet dalında değil, bütün endüstride ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yeni teknolojilerin uygulanması, üretimin daha yüksek oranda artışı yoluyla piyasaları hızla genişletmektedir. Bu iki yönlü etkinin bir sonucu olarak teknolojik gelişme başlangıçta mevcut işleri yok etmekte, sonrasında piyasaların genişlemesiyle ekonomide bir bütün olarak yeni işler yaratmaktadır.

Ayrıca yeni teknolojiler, yeni piyasalar ve yeni istihdam fırsatları yaratma yoluyla daha yüksek büyüme ve istihdama neden olacaktır. Bu koşullar altında yeni teknolojiler; yatırımın artması yoluyla büyümenin yükselmesine, emek verimliliğinin artması yoluyla üretimin daha hızlı artışına, yeni piyasaların oluşması yoluyla da istihdamda net artışlara yol açmak suretiyle olumlu bir döngü yaratacaktır (Ekin, 1996, 123).

4. KÜRESEL REKABETİN İSTİHDAMA ETKİLERİ

Küreselleşme olgusu, firmalar, endüstriler ve ülkeler için rekabet gücünü ön plana çıkartmış bulunmaktadır. Rekabet gücüyle çalışma hayatı ve endüstri ilişkileri arasında çok yakın ilişki ve etkileşim vardır. Çalışma barışı, iş hayatında ve yasalarında esneklik, verimliliğe dayalı ücret politikaları rekabet gücünü artıran; iş uyumsuzlukları, çeşitli işgücü piyasası katılıkları, ücret-verimlilik bağlantısızlığı ise *rekabet gücünü azaltan* etkenler olarak sayılmaktadır. Küreselleşmenin sosyal taraflar arasında çok sıkı bir diyalog ve işbirliği gerektirdiği savunulmaktadır. Bu doğrultuda alınan tedbirler ve yapılan düzenlemeler artık modern çalışma hayatını karakterize eder hale gelmiştir. Böyle bir dünyada grevler, lokavtlar, iş bırakmalar veya yavaşlatmalar gibi iş uyumsuzlukları giderek tarihe karışmaktadır (Yüksel, 1997, 90).

Küreselleşme rekabet baskısını yoğunlaştırmıştır. Yüksek ücretli Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkeleri yüksek işsizlik oranıyla karşı karşıya bulunurken; bir taraftan verimli ve görelü düşük ücretli işgücü alanlarının şiddetli rekabeti ile karşı karşıya kalmakta, diğer taraftan da Japon üreticilerinin yüksek kaliteli, esneklik ve verimliliği ile karşı karşıya bulunmaktadır (Liemt, 1992, 467).

Ücretler genel seviyesinin görelü yüksek olduğu Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren işletmeler ise, rekabet dezavantajını ortadan kaldırmak amacıyla, emeğin maliyetler üzerindeki etkisini azaltmak için otomasyonu ön plana çıkarmaktadırlar. İşgücü maliyetlerinin daha fazla indirilemediği durumlarda ise, daha yüksek kaliteli, esnek ve etkili üretim organizasyonları oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Bu ülkelerdeki işçiler, uluslararası sermaye akımları ve ticaret üzerindeki kontrollerin yeniden yapılandırılmasını istemekte ayrıca dışarıda yapılan işlerin maliyetlerini yükseltmeye kalkışmak yoluyla şiddetli rekabete tepki gös-

termektedirler. Bununla beraber bir çok durumda işçiler, esneklik ve verimliliğin artırılması için işverenle işbirliği yapmaktadırlar. Japon modelinde bu ücretler ve çalışma koşulları pazarlıklarının firma çapında yapıldığı, işyeri sendikacılığı şeklinde olmaktadır (Liemt, 1992, 468).

5. ÇALIŞMA HAYATININ ESNEKLEŞTİRİLMESİ

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı hakim görüşe göre işsizliğin ilaçlarından birisi, işçi-işveren ilişkilerinin daha esnek hale getirilmesidir. Esneklik kavramı işe almada, görevlendirmede, işten çıkarmada, çalışma saat ve şartlarının belirlenmesinde yasal sınırlandırmaları azaltmayı; toplu sözleşmelerde işçilerin pazarlık gücünü azaltmayı içermektedir. Asgari ücreti azaltmak veya kaldırmak da bu tedbirlerdendir.

Esnekleştirme uygulamalarının istihdamı artırmasında birinci yol, işgücü maliyetini düşürerek işgücünün sermaye yerine ikame edilmesinin sağlanması (ikame etkisi)'dir. İkinci yol istihdam maliyetini düşürerek firmaların uluslararası rekabet gücünü ve bu suretle ihracatı ve istihdamı artırmaktır. Üçüncü yol ise, istihdam maliyeti azalınca emek-yoğun mamül ve hizmetlerin ucuzlaşacağı, ucuzlamanın bu mallara talebi artırarak istihdam yaratacağı beklentisidir (talep etkisi) (Somel, 1996a, 13).

İkame etkisinin işlemesi aynı malın üretiminde birden fazla tekniğin kullanılabilmesine bağlıdır. Birçok hizmet sektöründe böyle alternatif teknik seçenekler mevcut iken imalat sanayinde ikame daha sınırlıdır. İnce ayarlı makinelerin gerçekleştirdiği kaliteyi ve standartlaştırmayı insan yeteneklerinin tutturması zordur. Daha önemlisi, makinelerin işgücü veriminde sağladığı artışı dengeleyecek kadar istihdam maliyetini (ve ücreti) düşürmek mümkün değildir.

"Esnek işgücü piyasası" terimi, özellikle önceden güvenli işlerde çalışan bir çok işçi için ücretleri kısma ve bazı işlerin ortadan kaldırılması anlamına da gelmektedir (Economist, 1997, 16).

Dünyada işgücü açısından yaşanan son gelişmeler "esneklik" adı altında ve ideolojik çağrışımlardan uzak bir biçimde açıklanmaya çalışılsa da, esneklik kavramı küreselleşmenin bir sonucudur ve küreselleşmenin kaçınılmaz bir süreç olduğunu düşünen ve olumlu yanlarını ön plana çıkararak bu olguyu hararetle savunan görüşe eşdeğışle Neo Liberal söyleme yakın son derece "ideolojik" bir içerik taşımaktadır.

Küreselleşmenin ve esnek işgücü kullanımının üç önemli sonucu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, işgücünde küresel, bölgesel, ulusal ve hatta işletme bazında yüksek vasıflı işgücü ve diğerleri şeklinde bir "kutuplaşma" eğiliminin hız kazanması; ikincisi, hemen her yerde karşımıza çıkan "küralsızlaşma" eğilimi; üçüncüsü ise, ulusal politikaların emeği koruma işlevinin azalmasıdır.

5.1. İşgücünün Kutuplaşması

İşgücünün kutuplaşması, işgücünün kadın-erkek, örgütlü-örgütsüz, gibi ayrımları dışında, daha derin bir ayrım içine girmesi anlamında kullanılmakta-

dır. İşgücünde her ülkede bu tür ayrımlar hep olagelmıştır. Bugün yaşanan ise, işgücünün küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde iki kutba doğru itilmesidir. Bir yanda bilgi, uzmanlık, ve nitelik açısından gelişmiş ve küresel çapta çalışma olanağına sahip "elit" diyebileceğimiz bir işgücü bulunurken, öte yanda niteliksiz ve giderek kendisine daha az ihtiyaç duyulan bir işgücü bulunmaktadır. Birincisinin özgürlük alanı geniştir, çalışma koşulları son derece doyurucudur. Ötekisinde ise, istihdam olanakları da, çalışma koşulları da giderek kötüleşmektedir. Dünyada küçük ve elit bir işgücü için koşullar gelişirken, büyük bir kesim için istihdam dışı kalmaya mahkum olma gibi bir bölünmedir (Koray, 1997, 22).

5.2. Çalışma Hayatında Kurationsızlaşma Eğilimi

İkinci önemli sonuç çalışma yaşamında kurationsızlaşma eğilimidir. Zaman içinde ve emeğin zorlu mücadeleleri sonucunda kazanılmış olan haklar ve uygulamadaki kurallar, işgücü piyasasının küreselleşmesi nedeniyle ve esneklik adı altında giderek yerlerini her duruma göre değişen kurallara ya da farklı bir anlatımla kurationsızlaşmaya bırakmaktadır. Bu kurallar ya da kurationsızlık elit işgücü için değişik ve olumlu olabilmektedir. Elit işgücünün çalışma koşulları, "insan kaynakları yönetimi" adı altında yürütülen çalışmalarla belirlenmekte, bu işgücüne sürekli eğitim adı altında yatırım yapılmakta, kalite çemberleri, toplam kalite uygulamaları, prim veya kar dağıtımı gibi uygulamalar gündeme gelmektedir. Ancak bu işgücü için olumlu koşulların varlığı ve güvencesi, elde edilen haklara değil, işletmelerin karlılık ve gelişmelerine bağlı olmaktadır (Koray, 1997, 22).

5.3. Ulusal Politikaların Emeği Koruma İşlevinin Azalması

Küreselleşmenin emek için getirdiği üçüncü önemli sonuç, ulusal politikaların emeği koruma işlevinin azalmasıdır. Küreselleşen sermaye ve piyasa karşısında ulusal politikalar önemli ölçüde geriler ve güç kaybederken, devletin görevi yeniden tanımlanmış, bunun en önemli faturası da işgücüne çıkmıştır. Küresel rekabet nedeniyle sermaye, emekten olduğu gibi ulusal devletten de emeği koruyucu politikalarından fedakarlık istemektedir. Bu bağlamda istenenler; emeğin ucuz olması, sosyal harcamaların artmaması, tam aksine azaltılması, özelleştirme ve iş uyuşmazlıklarının azaltılmasıdır. Bu gerekenlerin sağlanması için de devletin açık veya gizli bir biçimde emekten yana olan politikalarına son vermesi gerekir. Böylece sosyal haklar, sendikal haklar giderek budanmakta ve bunun da adı "istikrar politikaları" olmaktadır. Ekonominin istikrarı, sermayenin özgürlük alanının genişletilmesine karşılık, emeğin var olma ve mücadele alanının daraltılması ile aynı anlamı taşımaktadır (Koray, 1997, 23).

6. KÜRESELLEŞMENİN ÜCRETLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Gelişmiş ülkelerde vasıfsız işgücüne talep zayıflarken, vasıflı işgücüne talebin nispi olarak artması, ücret farklılıklarının da artma eğilimine girmesine neden olmaktadır. Bir süredir gelişmiş ülkelerde eğitime ve beceriye göre ücret farklılıkları artmaktadır. İşgücünün vasfına göre ücret farklılaşması, en çok

ABD gibi işgücü piyasasının daha az sınırlandırmalara tabi olduğu gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Bu gibi ülkelerde istihdam (esas itibarıyla hizmet sektörü istihdamı) da nispeten hızlı artmaktadır. Avrupa ülkelerinde ise genellikle istihdam artışı daha yavaştır ve işsizlik oranları daha yüksektir. Bunun nedeni bu ülkelerde sendikaların ücret farklarının değişken talebe intibak etmesine direnmesine bağlanmaktadır (Somel, 1996a, 11).

Gelişmekte olan ülkeler açısından bakıldığında ise ücretlerin son derece düşük olduğu görülür. Bunun çeşitli nedenleri vardır. En önemli nedenlerinden birisi, IMF'nin gelişmekte olan ülkeler üzerinde uyguladığı düşük ücret politikalarıdır. IMF 80 civarında ülkede stabilizasyon politikası uygulamaktadır ve buralarda düşük ücret empoze etmektedir. Böylece ucuz işgücü piyasası olağanüstü genişlemektedir (Atılğan, 1997, 136).

Aslında bu durum gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelere net değer transferinde bulunmak için kullandıkları bir yoldur. Her ne kadar küreselleşme ile birlikte vasıfsız emeğin kullanım oranı gittikçe düşme eğilimi gösterse de, yine de gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımlarda bir artış söz konusudur.

Küreselleşmenin ücretler üzerindeki etkilerine göz attığımızda, hemen her ülkede ücretlerin reel olarak gerilediği görülür.

Örneğin, mal piyasalarında fiyatların yükseldiği, sağlam bir ekonomik büyümenin olduğu, işsizlik ve enflasyonun düşük olduğu ABD'de, ortalama bir aile için durum hiç de iyi görünmemektedir (Parker Jr., 1998, 7):

- 1972-1994 yılları arasında çalışan her bir Amerikalının reel ücreti %19 oranında düşmüştür. Reel ücretlerde aynı orandaki bir düşüş için bundan önce üç asır geçmesi gerekmiştir.
- 1970'lerde ortalama yeni bir ev, yeni evli bir çiftin iki yıllık kazançlarıyla satın alınabiliyordu. Şu anda yıllık gelirlerinin 4 katına çıkmıştır.
- 1990'ların ilk altı yılında ABD'de tam gün çalışan işçilerin reel kazançları %0.9 oranında düşmüştür.

6.1. Ücret Dengesizliklerinin Artması

Küreselleşmenin yoğun olarak geliştiği 1980'lerin başları ile 1990'lı yıllarda, küreselleşmeye koşut olarak reel ücretlerde de bir düşüşün yaşanmakta olduğu gözlemlenmektedir.

Ekonomi açısından gelir ve refah dağılımı, coğrafi konumu tanımlamaya benzer. Diğer bir deyişle gelir ve refah dağılımı ekonomik iklimimizi belirler. Kapitalist ekonomilerde harcama gücünün dağılımı: ne üretileceğini, ne ödeneceğini, ekonomideki malları ve hizmetleri kimlerin kullanacağını belirlemektedir. Harcama gücü, mevcut ve geçmiş kazançlara bağlıdır. Sözelimi, 24 ile 44 yaş arasındaki erkeklerde mevcut kazançlar, harcama gücünün %93'ünü oluşturmaktadır. (Thurow, 1996, 17).

Gelir dağılımına gelindiğinde, yeryüzünün ekonomik coğrafyası hiç görülmedik şekilde hızlı bir dönüşüm içindedir.

1950'li ve 60'lı yıllar boyunca, 1920'li yıllara göre gelir dağılımında önemli bir istikrarın varlığı göze çarpar. Ekonomiler bu yıllar arasında büyük değişimler göstermelerine rağmen gelir dağılımında önemli bir değişme olmamıştı. Ne var ki, 1968 yılında birden bire eşitsizlik baş göstermeye başladı. Sonraki yirmi yıl boyunca eşitsizlikteki bu yükselme öylesine yoğunlaşıp gelişti ki, 1990'lı yılların başlarına gelindiğinde eşitsizlik hem sosyal gruplar arasında hem de bu gruplar içinde (sanayi, meslek, eğitim, yaş, cinsiyet, ırk vb. farlara dayalı olarak) hızlı bir yükselme gösterdi. Bu değişimden en ciddi şekilde etkilenen grubu oluşturan erkek nüfus arasında ise kazanç eşitsizliği yirmi yıl içinde iki katına çıktı. (Thurow, 1996, 17-18)

1980'li yıllarda, erkeklerin kazancındaki bütün artışlar, işgücünün zirvedeki %20'sine gitti ve %64 gibi korkunç bir oran da zirvedeki %1'e gitti. Fortune dergisinin saptadığı zirvedeki 500 yöneticinin ortalama ücreti, ortalama bir üretim işçisinin 35 katından 157 katına ulaştı. Fransa, İtalya ve Britanya'da 1984-1992 yılları arasında üst düzey yöneticilerin maaşları yaklaşık üç katına artarken, Almanya'da iki kat arttı (Thurow, 1996, 18).

Vasıflı ve vasıfsız işgücü arasındaki ücret eşitsizliği de sadece gelişmiş ülkelerin sorunu olmayıp gittikçe küresel hale gelmektedir. Hızlı bir ticari liberalleşme başlatan hemen hemen bütün gelişmekte olan ülkelerde, özellikle sanayi kesiminde çalışan vasıfsız işgücünün ücret eşitsizliği gittikçe artmaktadır. (Ricupero, 1997, 44).

1970'li yılların başından itibaren reel ücretler azalmaya başlamıştır. Reel ücret düşüşü kademeli olarak bütün işgücüne yayılmış, 1990'lı yılların başında bütün yaş, sanayi ve meslek grupları dahil olmak üzere, en üst %20 hariç erkek istihdamında düşüşe geçmiştir. Tam gün çalışan tüm erkeklerin ortalama medyan kazançları 1973-1993 yılları arasında %11 düşmüştür (34.048 dolardan 1993'te 30.47 dolara); oysa aynı dönem boyunca reel olarak kişi başına GSYİH %29 artış göstermiştir (Thurow, 1996, 19).

1973-1992 yılları arasında reel ücretlerdeki ve gelirlerdeki değişiklikleri aşağıdaki tablodan izlemek mümkündür (Tablo 1).

Tablo 1: Reel Ücretlerde ve Gelirlerdeki Değişiklikler (1973-1992)

%20'lik Dilim	Yıl Boyunca Tam Gün Çalışan Erkekler	Aile gelirleri
En üst %20	+%10	+%16
Üstten ikinci %20	-%10	+%6
Üstten üçüncü %20	-%15	-%21
Üstten dördüncü %20	-%23	-%0.5
En alt %20	-%3	-%3

Kaynak: Washington D.C.: Government Printing Office.1973-1992. s.137.148.

Son yirmi yıldır, işgücünün sadece zirvedeki %20'si, %10 reel bir ücret artışından yararlanmıştır. Dağılımın altına doğru inildikçe reel ücrette düşme

oranı da artmakta: ikinci %20'lik kesimdeki düşüş oranı %10, üçüncü %20'lik dilimdeki ücretlilerde düşüş oranı %15, dördüncü dilimdeki ücretlilerde reel ücret düşüş oranı %21 olarak gerçekleşmiş, en alttaki %20'lik kesimin reel ücret düşüşü ise %23 olarak gerçekleşmiştir.

Yani üst gelir gruplarının reel ücretleri daha az düşerken, alt gelir gruplarına doğru gidildikçe reel ücret düşüş oranları artmaktadır.

Amerika'da 1999 Nisan'ında Pew Research Centre tarafından ulusal çapta yapılan bir araştırma, yıllık aile geliri 75.000 dolar ve üzerinde olanların %63 oranında küreselleşmeyi destekledikleri görülmüştür. Aynı araştırmaya göre yıllık aile geliri 50.000-75.000 dolar olanlar arasında bu oran %48'e düşmekte; yıllık aile geliri 50.000 doların altından olan Amerikan aileleri arasında ise küreselleşme hakkındaki "pozitif" görüş oranı %37'ye düşmektedir. Çünkü küreselleşme üst gelir gruplarının mutluluğunu artırırken alt gelir gruplarını üzmettedir (Kohut, 1999, 32).

Fransa üzerine yapılan resmi bir araştırmaya göre, geçmiş 20 yılda Fransa'da çalışma saatleri %11 oranında düşerken, toplam refah %52 oranında yükselmiştir. Diğer bir ifadeyle teknolojinin avantajları ve işgücünün artan becerisi sayesinde, işgücü çevresi daha az çalışarak daha fazla refah üretmiştir. Buna rağmen insanların satınalma güçleri gerçek anlamda düşmüş, işsizlik artmış, çalışma koşulları kötüleşmiştir. Burada, çalışan insanların yarattığı ekstra refahın nereye gittiği sorusu sorulmaktadır? Cevap olarak; yükselen karların ve gelirin zengin tabakaya gittiği üzerinde durulmaktadır. Bugün Fransa'da hane halkının en zengin %10'luk kesimi ülke refahının %54'ünü alırken en fakir %50'lik kesim toplam refahın %6'sını paylaşmaktadır (Krishnan, 1996, 15).

1983-1995 yılları arasında Fransa'da üretilen toplam refah içinde ücretlilerin payı %68.7'den %58.7'ye düşmüştür. Servet vergisine tabi olanların oranı, 1985-1991 yılları arasında %68.4 oranında bir artış göstermiş ve 161.000 kişiyi bu vergiye tabi kılmıştır. Bunların toplam varlıkları 6.6 milyar dolar olup ödedikleri vergi yıllık ancak 2.2 milyon dolar olmuştur. Bu 161.000 kişiden 620 tanesi 25 milyon dolardan daha fazla bir varlığa sahiptir. Bu servet yoğunlaşması yeni işler yaratmamıştır ve çoğu para spekülasyonu ve stok opsiyonları vb. yollarla elde edilmiştir (Krishnan, 1996, 15).

Bu gelir eşitsizliğinin diğer bir sonucu, durgunluğun sürdüğü yıllarda sermaye birikiminin ileri derecede artmış olmasına karşılık tüketimin düşmüş olmasıdır. Dünya çapında çok az insan küresel ekonomide üretilen mallara olan ihtiyaçlarını karşılayabilmekte veya yaşam standartlarını sürdürülebilmektedir. Orta düzeyli gelir grubuna dahil olan çalışan sınıfının yarıdan standartları kısıtlanmıştır. Bu fenomenin bir örneği, küreselleşmenin hızlanan finansal spekülasyon ile doğrudan ilişkili bulunan Meksika örneğidir. 1994'te sıcak para akışı pezonun yüksek oranda devalüasyonuna neden olmuş, binlerce Meksika şirketi zarar görmüş, yüz binlerce Meksikalı işten atılmış ve 1980'lerden itibaren düşmüş olan reel ücretler yıl sonunda %20'nin üzerinde bir azalış kaydetmiştir (Tanzer, 1995, 12).

Bu arada düşük ücretler teknolojik ilerlemenin düzeyini de azaltabilir.

Yüksek ücretler Amerikan firmalarını çok hızlı bir şekilde yeni buluşlar yapmaya sevk etmiştir. Bugün Amerikan firmaları, düşük ücretlerin bulunduğu Meksika ve başka yerlere taşınmaktadır. Bu durum, teknolojik gelişmenin önünde bir engel olabilir. Üstelik düşük ücret düzeyleri emek verimliliğinde daha düşük büyüme oranına neden olma eğilimindedir. Amerikan işletmelerinin küreselleşme stratejileri, üretim maliyeti olarak sadece ücretleri algılama üzerine kurulmuş gözükmektedir (MacEwan, 1995, 8).

Üçüncü dünyadaki düşük ücretler, doğrudan ileri ülkelerdeki sermayeye yaramaktadır. Üçüncü dünya ülke işçilerinin hammadde ürettiği ve gelişmiş ülke işçilerinin bunları alıp mamül mal üretiminde kullandığı bir ortamda, gelişmiş ülkelere doğru doğrudan değer transferi olmaktadır. Örneğin, üçüncü dünya bakır madencileri, şeker kamışı kesicileri veya muz plantasyonlarında çalışan işçilerin daha düşük ücret almaları demek, Amerika'da fiyatların daha düşük olması anlamına gelmektedir. Üçüncü dünyada ücret yükselmeleri durumunda ileri ülkelerdeki işçiler kayba uğrama eğiliminde olacaktırlar (MacEwan, 1995, 11).

Ford'un Meksika'da Hermasillo'daki arazisinde daha düşük ücretlerin etkilerine bir göz attığımızda, bunun etkilerinden biri, ABD'de daha ucuz otomobilin olacağıdır; ancak çok daha derin ve etkileyici bir etki ise ABD'de otomobil işçilerinin ücretlerinin düşeceği olgusudur. Küreselleşme uluslararası sınırları geçen teknoloji transferini kullanarak ve işçileri birbiriyle rekabet ettirmek suretiyle farklı ekonomileri birbirine yakınlaştırmaktadır (MacEwan, 1995, 11).

6.2. Rekabetçi Ücret Politikaları

Üçüncü Dünya ülkeleri arasında var olan rekabetin, imalat sektöründe çalışan işçilerin ücretleri üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu savunulmaktadır. Ne var ki, gelişmiş dünyanın belli başlı ekonomilerindeki bu tip düşük ücretli imalat sektörleri, genelde uluslararası ticareti yapılamayan düşük verimli hizmet işlerinde çalışan tüm vasıfsız işçilerin ücretlerini etkileyecek kadar büyük değildir. Düşük ücretli ülkelerden (ücret düzeyi ABD'deki ücret düzeyinin %50'sinden düşük olan ülkelerden) ithalat yapan ABD'de bu sektör, gayrisafi yurtiçi hasılanın sadece %2.8'i oranındadır ve bu oran tüm ücret seviyelerini etkileyemeyecek kadar küçüktür (Krugman, 1996:47). İmalatta Üçüncü Dünya maliyetleri ile rekabet etmeye çalışmak olanaksızdır. Çin'den Endonezya'ya değin tüm Üçüncü Dünyada, vasıflı ya da vasıfsız Batılı işçilerin aldıkları saat ücretlerinin çok daha azı için çalışacak işçi bulmak mümkündür.

Ücret maliyetlerini kısmak, verimlilik farkını kapatabilir, diğer benzer gelişmiş ülke üreticileri karşısında nispi bir avantaj sağlayabilir. Son zamanlarda İngiltere, özellikle de Avrupa Birliği'ndeki ortaklarına karşı ücret kesintisi ve rekabetçi devalüasyon stratejisi takip etmiştir. Eğer İngiltere, aynı zamanda değişik yollardan giderek verimlilik farkı sorununu çözmeye teşebbüs etseydi, bu kısa dönemli strateji başarılı olabilirdi. Fakat bu stratejinin, sürekli verimlilik gelişiminin ikamesi haline gelmesi, ülkeyi düşük ücret verme ve ithalatı karşılamak üzere üretiminin daha büyük bir kısmını ihraç etme zorunluluğuna itmektedir (Hirst ve Thompson, 1998, 19).

Üçüncü Dünya rekabeti yüzünden ücretlerde çok büyük bir azalma olmuş değildir ve diğer gelişmiş ülkelere karşı uygulanan düşük ücret rekabeti stratejisi, uzun dönemde sürdürülebilecek bir strateji değildir. Vasıfsız emeğin ürettiği mal ve hizmetlerin çoğunun uluslararası ticareti yapılamayacağına göre, bu sektördekiilerin Şangay ve Cakarta'daki benzerleriyle nasıl "rekabet" edileceği açık değildir. Ticareti yapılamayan vasıfsız işlerin ücretlerini yoksulluk seviyesine çekmeye çalışmak, geliri emekten kara aktarma etkisi yaratacaktır. Üstelik, genel bir ücret kesintisi stratejisi, efektif talebi, üretimi ve istihdamı azaltacaktır (Hirst ve Thompson, 1998, 19-20).

6.3. Fabrika Kapanmaları ve Sanayinin GOÜ'lere Taşınmasının Etkileri

Gelişmekte olan ülkelerdeki ucuz emeğe dayalı ve ihracata dönük üretim yapan fabrikaların sayısının artması gelişmiş ülkelerdeki fabrika kapanmalarıyla bir arada yaşanmaktadır. Daha önce yaşanan fabrika kapanmaları dalgası büyük oranda (emek-yoğun) hafif imalat sektörlerini etkilemişti. Buna karşın, 1980'lerden bu yana Batı ekonomisinin tüm sektörleri (ve emek gücünün tüm kategorileri) bu dalgadan etkilenmiştir: Uzay ve mühendislik sanayilerindeki şirket yeniden yapılanmaları, otomobil üretiminin Doğu Avrupa'ya ve gelişmekte olan ülkelere taşınması, çelik sanayinin tasfiye edilmesi bu arada verilebilecek örneklerdendir (Chossudovsky, 1999, 96).

ABD-Meksika sınırının hemen güneyindeki Rio Grande'da yer alan maquila'larda¹ ve ihracata dönük üretim bölgelerindeki üretimin gelişmesi, 1980'ler boyunca, ABD ve Kanada'nın sanayi merkezlerindeki işten çıkarmalarla ve işsizliğin artmasıyla bir arada yaşanmıştır. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA) ile birlikte bu taşınma süreci tüm Meksika ekonomisine yayılmıştır. Benzer şekilde Japon çokuluslu şirketleri imalat sanayinin önemli bir bölümünü sanayi işçilerinin günde 3 ya da 4 ABD doları karşılığında çalıştırılabildiği Tayland ve Filipinler'deki üretim merkezlerine taşımışlardır. Alman otomobil fabrikalarındaki işçilerin saatte 28 ABD doları düzeyinde ücret almalarına karşılık, Alman otomobil firmaları üretimlerini emek maliyetinin ayda 120 ABD doları düzeyinde olduğu Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'daki montaj fabrikalarına taşımaktadırlar. (Chossudovsky, 1999, 97).

Bu çerçevede eski "sosyalist" ülkeler de küresel ucuz emek ekonomisiyle bütünleşmiştir. Eski Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki çalışmayan fabrikalara ve yüksek işsizlik oranına rağmen, Almanya açısından üretimin zemininin Doğu Avrupa'ya doğru genişletilmesi daha karlı bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kaybedilen ve Üçüncü Dünya'ya transfer edilen her bir işe karşılık olarak gelişmiş ülkelerdeki tüketimde de bir daralma olmaktadır. Fabrika kapanmalarının ve işten atmaların gerçek gelirler ve işsizlik üzerindeki toplu etkileri yıkıcı olmaktadır (Chossudovsky, 1999, 97).

¹ ABD şirketleri tarafından Meksika'da işletilen fabrikalar

7. SERMAYE KARŞISINDA EMEĞİN DURUMU

Sermaye uluslararası düzeyde hareket yeteneğini artırdıkça, bu hareket alanı içinde en başta emek karşısında güç kazanmaktadır. Sermayenin emek karşısında güçlü konuma gelmesinin ardındaki temel gerekçe, her ülkenin uluslararası piyasada artan rekabete ayak uydurma zorunluluğudur. Artan rekabet, işçi çıkarmalarının, enformel sektörün büyümesinin, sendikasılaşmalarının ve yeni üretim ve yönetim tekniklerinin arkasındaki temel nedendir. Oysa her yerde karşımıza çıkan bu genel gerekçenin ardında daha başka bir neden bulunmaktadır; o da sermayenin küresel bir boyut kazanan hareket alanı içinde "emek arzının küreselleşmesi"dir. Sermaye mal ve hizmet üretimini küresel bir alana yaydıkça, bu alan içinde en başta emek kullanımını açısından küresel olanaklara ulaşmakta ve "küresel işgücü piyasası" içinden kendi için en elverişli olan emeği seçme ve kullanma olanağına sahip olmaktadır (Koray, 1997, 20).

Sermayenin bunca hareketliliğinin tek değilse de en önemli sonucu işgücü maliyetlerini ucuzlatmaktır. Uluslararası şirketler küresel çapta, büyük işletmeler ulusal çapta işlerini parçalara bölerek bunların bir bölümünü ucuz emek sunan ülkelere veya aynı ülke içindeki alt işverenlere (taşeronlara) aktarmaktadırlar. Sermaye bugün küresel rekabete uyum sağlayabilmek için işgücü maliyetlerini ucuzlatma gibi kendisi açısından haklı görünen bir gerekçeyle, yalnızca yeryüzünün öteki kaynaklarını değil işgücünü de küresel çapta ele alıp değerlendirmektedir. Sermaye için artık şu veya bu ülkeye ait bir işgücü piyasası ve onun getirdiği bazı sınırlandırmalar veya kurallar değil, küresel çapta bir işgücü sunumu söz konusudur. Bu nedenle işgücü, coğrafi açıdan olmasa da emek arzı ve çalışma koşulları açısından ister istemez küreselleşme sürecine girmiştir (Koray, 1997, 21).

Acaba, emek arzı ve işgücü piyasasının küreselleşmesi, sermaye için olduğu gibi emek için de küresel fırsatlar anlamına gelmekte midir? Yoksa küresel işgücü piyasasında kötünün iyiyi etkilemesi gibi olumsuz bir küreselleşme mi söz konusudur?

FIET'in bir raporundan alınan bir paragraf bu sorulara açıklık getirmektedir. "Günümüzde sanayileşmiş ülkeler (Dünya Rekabet Gücü Raporu'na göre) ortalama saat ücreti 18 dolardan 350 milyon kişiyi istihdam etmektedir. Öte yandan geçtiğimiz on yıl içinde dünya ekonomisi, Çin, Eski Sovyetler Birliği, Hindistan, Meksika vb. gibi geniş ve yüksek nüfuslu ülkelere girme gücünü elde etti. Böylece tümü birlikte düşünüldüğünde, ortalama saat ücreti maliyeti 2 doların altında, hatta bir çok ülkede 1 doların altında olan yaklaşık 1 milyar 200 milyon kişilik bir işgücüne ulaşmış oldu. Bu standartlar göz önünde tutulduğunda, ortalama saat ücretinin 4.3 dolar olduğu Güneydoğu Asya Kaplanları bile "pahalı" hale geldi. Nitekim sanayileşmiş dünya 350 milyon kişiye 6 milyar 300 milyon saat dolar ödemektedir. Teorik olarak, aynı işgücü dünya ekonomisine yeni katılmış ülkelerde istihdam edilmiş olsaydı ödenecek tutar 700 milyon dolardan ibaret olacaktı". Bu durum, dünya ekonomisinin toplumsal olarak sürdürülebilir olmasını tehdit eden ve küresel piyasanın ortaya çıkardığı sorunun can alıcı noktasıdır (FIET, 1995, 21).

Bu alıntı, küreselleşmenin her ülkedeki emek için nasıl bir tehdit oluşturduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu kıyaslama nedeniyledir ki, şimdi bir çok işletme mal ve hizmet üretiminin bazı parçalarını ana işletme dışına çıkarmanın yollarını aramakta ve bu yolları hem küresel hem de ulusal çapta kullanır hale gelmektedir.

FIET'in raporunda verilen bir örneğe göre, İsviçre Hava Yolları bütün biletle ve muhasebe işlerini ucuz ve yoğun emek ülkesi Hindistan'da gerçekleştirmektedir (FIET, 1995;11). Yine ünlü spor ayakkabı üreticisi Nike, üretimini %100'ünü yabancı ülkelerde fason üretim yoluyla gerçekleştirirken, doğal olarak istihdamının ağırlığı da kendi ülkesinden çok yabancı ülkelerde olmaktadır. 1994 yılında Nike firmasının kendisinde 9000 kişi istihdam edilirken, fason üretim yapan işyerlerinde 75.000 kişilik bir istihdam söz konusu olmuştur (Somel, 1996b, 84).

Bu konuda işletmelerin özellikle niteliksiz ve yarı nitelikli işgücü için emeğin bol ve ucuz olduğu ülkelere kaymasının küresel çapta bir istihdam yarattığı ve bu nedenle bütünüyle olumsuz değerlendirilemeyeceği görüşü de ileri sürülmektedir. Ancak gelişmiş ekonomilerde bile bunca gelişmeden sonra yaygın işsizlik, iş güvencesinin azalması, enformel sektörün ortaya çıkışı veya büyümesi gibi olgular, bu konudaki iyimserliği alıp götürürken, gelişmekte olan ekonomilerde sermayenin üretimden kısa süreli sermaye hareketlerine, spekülasyon amaçlı yatırımlara kayması gibi çok belirgin eğilimler de istihdam yaratıldığı yolundaki iddialar karşısında kuşkuları artırmaktadır. Hem küresel bir işgücü piyasası nedeniyle, hem de ileri teknoloji nedeniyle işgücüne olan bağımlılığı giderek azalan sermaye karşısında emeğin konumu, en azından yoğun bir emek kesimi açısından, giderek kötüleşmekte ve veya kötüleşme tehdidi altında bulunmaktadır. Kısaca emek piyasasının küreselleşmesi, emek için yukarıda ve iyi koşullarda değil, tabanda ve daha olumsuz koşullarda birleşilen bir işgücü piyasasının doğmasına yol açmaktadır (Koray, 1997, 22).

Bu arada çokuluslu şirketlerin emek piyasası üzerindeki etkilerine de değinmek gerekmektedir. Dünya çapında bu şirketlerin ücretli çalışanları 75 milyon kişi civarındadır. Bu firmaların her biri herhangi bir yerde ekonomide doğrudan bir iş yaratmaktadır. Böylece 1990'ların başında çokuluslularca yaratılan işlerin toplam sayısı en azından 150 milyon civarındadır. Bu rakam kulağa yüksek gelebilir, fakat küresel işgücünün %3'ünü bile bulmamaktadır. Bu firmaların yatırım yaptıkları sermaye ile karşılaştırıldığında, 1975 yılında istihdam ettikleri işçilerden 4 kez daha az kişi istihdam ettikleri görülür (George, 1997, 12).

Çokuluslu şirketler yatırımlarının büyük çoğunluğunu gelişmiş OECD ülkelerinde yapmaktadırlar. Yatırımlarının sadece beşte biri OECD dışı ülkelere gitmektedir. Türkiye'deki yatırımları yaklaşık olarak bir milyar doların biraz üzerindedir. Bir düzine gelişmekte olan ülke, yatırımların esaslı bir parçasını almaktadır ve bunların çoğu Asya'dadır. Çokuluslu şirketler çok iş yaratmışlardır mi? Sorusunun cevabı bir bakıma evettir. 1993 yılı verilerine göre bütün gelişmekte olan ülkelerde 12 milyon iş yaratmışlardır. Fakat bu rakamın yarısı Çin'dedir ve 4 milyonu da çalışma koşullarının acınacak halde olduğu ve sendikal örgütlenmeye izin verilmeyen serbest ticaret bölgelerindedir (George, 1997, 12-13).

Çokuluslu şirketler aynı zamanda bir bunalım döneminde ilk işçi çıkaran şirketlerdir ve işgücünün daha ucuz ve sendikaların zayıf olduğu fakat verimliliğin yüksek olduğu ülkelere gidebilmektedirler. Fransız çokuluslu şirketi Thomson son zamanlarda Malezya'dan 2.600 işçiyi işten çıkararak ayrılmış ve şimdi Vietnam'a gitmiştir (George, 1997, 139).

Gelişmekte olan ülkelerdeki yatırımlarına ve yarattıkları işlere bakıldığında zaman yaratılan her işin 34.000 dolarlık yatırıma mal olduğu hesaplanabilir. Bu oranla çokuluslu şirketlerin gelişmekte olan herhangi bir ülke işgücüne katkı sağlayabilmesi için birkaç trilyon dolarlık yatırım yapması gerekmektedir.

8. SONUÇ

Bugün emek, geçmişte olduğundan çok daha büyük sınırlamalar altındadır. Her şeyden önce uluslararası hareketliliği oldukça sınırlanmıştır. Krizler arasında sermayede olduğu gibi kaçacağı bir yer yoktur. Gittikçe ulusal sınırlar içinde kalmaya mahkum edilmektedir.

Küresel teknolojik gelişmeler bir yandan iş fırsatlarını ortadan kaldırırken diğer yandan da yeni işler yaratmaktadır. Yine küresel rekabet emek üzerinde yoğun baskılarda bulunmaktadır. Ayda 60 dolara çalışmayı büyük bir fırsat olarak gören az gelişmiş ülke işçileri karşısında dünyanın geri kalanının nasıl rekabet edeceği bilinmemektedir. Bunun için gelişmiş ülkeler bu ülke işçilerinin ürettikleri ürünlere çeşitli adlar altında sınırlamalar getirmektedirler. Dünyanın düşük ücretli bölgelerine karşı ücretleri düşürerek rekabet avantajı elde etmeye çalışma düşüncesi son derece yanlıştır. Bunun yerine, emeğin vasfını artırarak ve nitelikli ürünler üreterek bunlarla rekabet etmeye çalışmak gerekmektedir.

Küreselleşme emeğin dünya çapında ve yerel düzeyde olmak üzere iki kutba ayrılmasına yol açmıştır. Bir yanda bilgi, uzmanlık ve nitelik açısından küresel çapta çalışma olanağına sahip "elit" bir işgücü bulunurken, diğer yanda nitelsiz ve kendisine giderek daha az ihtiyaç duyulan bir işgücü bulunmaktadır. Ayrıca çalışma hayatı sürekli kuralsızlaşma eğilimine girmekte ve ulusal hükümetler emeği koruma işlevlerini yitirmektedirler.

Küreselleşme, ücretler üzerinde de eşitsiz bir gelişmeye yol açmaktadır. Yüksek vasıflı emeğin düşük vasıflı emeğe oranla aldığı ücret her geçen gün artmakta, aradaki fark gittikçe açılmaktadır. Bütün ülkelerde emeğin ürettiği artı değer servet yoğunlaşması ile nüfusun en üstteki çok küçük bir azınlığına gitmektedir.

Her şeye rağmen sermaye sınırsız bir hareket özgürlüğü ile tatlı karlar peşinde koşarken emek yerinde durmaktadır. Bu yüzden uzun vadede emek aleyhine gelişen bu olumsuz koşulların emek lehine dönüştürülmesi ve gelir dağılımında eşitliği sağlayıcı çabaların artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Atılgan, A. (1997). *İktisat Politikalarının Evrimi*, Bursa:Alfa Yayınevi.
- Auguste, B. G. (1998), "What's So New About Globalization?", *New Perspectives Quarterly*, 15(1), 16-21.
- Boratav, K. (1997). Ekonomi ve Küreselleşme, *Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme*, (Der. Kansu, I.), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Chossudovsky, M. (1999). *Yoksulluğun Küreselleşmesi*, (Çev. Domaniç, N.), İstanbul: Çiviyazıları Yayınevi.
- Economist* (1997). Vol. 342, I.8000, s.16-18.
- Ekin, N. (1996). *Küreselleşme ve Gümrük Birliği*, İstanbul: İTO Yayınları No:1996-32.
- FIET (1995). *Globalleşmeye Toplumsal Bir Boyut Katmak*, (23. FIET Kongresine Sunulan Belge).
- George, S. (1997). Küreselleşme, İktidar ve Sendikaların Rolü, *İktisat Dergisi*, 368, İstanbul, 13-16.
- Hirst, P.– Thompson, G. (1998). *Küreselleşme Sorgulanıyor*, (Çev. Erdem, Ç.-Yücel, E.), Ankara : Dost Kitabevi.
- Kohut, A. (1999). Globalization and the Wage Gap, *New York Times*, 3 December, 31-32.
- Koray, M. (1997). Küreselleşme İlerlerken Gerileyenler: Ekonomi Karşısında Sosyal, Sermaye Karşısında Emek, Piyasa Karşısında Siyaset, *İktisat Dergisi*, 368, 17-27.
- Krishnan, R. (1996). December 1995: The First Revolt Against Globalization, *Monthly Review*, 48(1), 1-22.
- Krugman, P. (1995). The Localization of the World Economy, *New Perspectives Quarterly*, 1281), 34-39.
- (1996) *Pop Internationalism*, Cambridge : MIT Press.
- Liemt, G. van (1992). Economic Globalization: Labour Options and Business Strategies in High Labour Cost Countries, *International Labour Review*, 131(4-5), 453-470.
- Mac Evan, A. (1995). Globalization Stagnation, *Monthly Review*, 45(11), s.1-16.
- Murdy, D. Mc. (1994). Building The New Economy, *Maclean's*, 107(26), 28-30.
- Mutman, M. (1996). Küreselleşme, *İktisat Dergisi*, 362, İstanbul: İFMC Yayını.
- Parker JR. S. (1998). What's Good About Globalizm, *Alberte Report/Western Report*, 25(34), 6-10.
- Ricupero, R. (1997). Growth and Globalization, *UN Chronicle*, 34(4), 42-46.

- Rodric, D. (1997). Has Globalization Gone Too Far?, *California Management Review*, 39(3), 29-53.
- Somel, C. (1996 a). Küreselleşme ve İşsizlik, *Görüş Dergisi*, 26, TÜSİAD Yayını, 10-15.
- (1996 b). Üretimde Küreselleşme ve Kalkınma, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 69, 83-105.
- Tanzer, M. (1995). Globalizing the Economy; The Influence of the International Monetary Fund and the World Bank, *Monthly Review*, 47(4), 1-15.
- Thurow, L. C. (1996). *Kapitalizmin Geleceği*, (Çev. Sabah Yayınları), İstanbul: Sabah Kitapları.
- Vilas C. M. (1997). Küreselleşmeye Dair Altı Yanlış Görüş, *Özgür Üniversite Forumu*, 1(1).
- Yüksel, N. (1997). *Küreselleşme ve Toplu Pazarlıktaki Değişim*, Ankara: TİSK Yayını No:166.